

บทที่ ๑

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

หลักธรรมคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดเป็นหลักธรรมคำสอนหรือหลักความจริงที่สำคัญเรื่องหนึ่งในพระพุทธศาสนาเพราะเกี่ยวข้องกับชีวิต โดยตรง ชีวิตจะดีขึ้นหรือเลวลงอย่างไรในชาติต่อไปของชีวิตล้วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการของการเวียนว่ายตายเกิดนี้ คำสอนในเรื่องนี้จึงเป็นที่มาของหลักจริยธรรมหรือศีลธรรมของพระพุทธศาสนา เป็นรากฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างแยกกันไม่ออกเหมือนปลาที่อาศัยอยู่ในน้ำ ในแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่าหลักธรรมคำสอนในเรื่องอื่นๆ มีขึ้นก็เพื่ออานิสงส์ในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดนี้ โดยเฉพาะทำให้ผู้ปฏิบัติตายดีหรือตายด้วยสภาพจิตที่เป็นกุศลและเกิดใหม่ที่ดีขึ้นจนถึงขั้นของความหลุดพ้นจากความทุกข์ของวัฏจักรแห่งการเวียนว่ายตายเกิดนี้ ไม่ต้องเกิด ไม่ต้องตายอีกต่อไปตามหลักของพระพุทธศาสนา หากปราศจากพระธรรมคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดนี้แล้ว การที่จะทำความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยรวมก็เป็นสิ่งที่จะเข้าใจได้ยาก

พระธรรมคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดนี้มีกล่าวไว้อย่างชัดเจนในพระไตรปิฎกเถรวาทและพุทธศาสนิกชน โดยทั่วไปก็มีความเชื่อในเรื่องนี้เป็นพื้นฐาน ในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา แต่ในแง่การศึกษาทางวิชาการแล้ว ประชาชนหรือผู้คงแก่เรียนหรือนักวิชาการในสายเถรวาทโดยเฉพาะในประเทศไทยกลับไม่ให้ความสำคัญกับคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้มากนัก และหรือไม่ค่อยจะกล่าวถึงเรื่องนี้โดยตรงทำให้การทำความเข้าใจในเรื่องนี้ยังไม่เป็นที่ชัดเจนและดูเหมือนคำสอนนี้จะลดความสำคัญลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะต่อคนรุ่นใหม่ในสังคมเถรวาท ทำให้สังคมเผชิญกับปัญหาทางศีลธรรมรุนแรงขึ้นอันเป็นผลมาจากการขาดความเข้าใจที่ชัดเจนหรือไม่มีความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นสำคัญ

พระธรรมคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดนี้เป็นพระธรรมคำสอนที่สำคัญของพระพุทธศาสนาทุกนิกาย ไม่ว่าจะเป็นนิกายเถรวาท มหายาน และวัชรยานแบบทิเบต โดยเฉพาะวัชรยานนั้นให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นพิเศษจนแทบจะกล่าวได้ว่าจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของคำสอนวัชรยานที่ใช้สอนกันโดยทั่วไปนั้นมีพื้นฐานอยู่บนเรื่องการตาย-การเกิดนี้ทั้งสิ้น และในประเด็นเรื่องการตาย-การเกิดนี้วัชรยานก็มีคำสอนและอุบายวิธีในการปฏิบัติสำหรับเรื่องนี้โดยเฉพาะที่เรียกว่าคำสอนตันตระซึ่งได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้อย่างละเอียดลึกซึ้งเป็นอย่างยิ่ง และพระตันตรธรรมคำสอนนี้ก็เป็นคำสอนที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติได้รับอานิสงส์จากการเวียนว่ายตายเกิดนี้ โดยช่วยให้ได้ตายดีและได้รับการเกิดใหม่ที่ดีขึ้นหรือเป็นการปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้สำหรับนักปฏิบัติธรรมผู้บรรลุธรรมในขั้นสูงยังสามารถอาศัยมรรค-ผลของพระธรรมนี้กลับชาติมาเกิดยังโลกมนุษย์นี้อีกได้เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากห้วงทุกข์นี้ตามอุดมคติของพระโพธิสัตว์ที่นักปฏิบัติของวัชรยานยึดถือรวมทั้งเพื่อธำรงคงมั่นพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้มิให้เสื่อมสลายลงตามกาลเวลา

การศึกษาในเรื่องเหล่านี้ในบริบทของวัชรยานอาจถือได้ว่าเป็นการสำรวจระบบคำสอนของพระพุทธศาสนาในบริบทที่มากขึ้นกว่าเดิม ในแง่ที่ว่าขยายมากขึ้นจากที่ปรากฏในเถรวาท ทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึกออกไป เป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ในการศึกษาพระพุทธศาสนา และอาจจะทำให้เห็นภาพรวมของพระพุทธศาสนาที่กว้างขวางมากขึ้นอันจะเป็นคุณูปการแก่วงการพระพุทธศาสนาโดยตรง รวมถึงจะทำให้การศึกษาพระพุทธศาสนาขยายหรือกระตุ้นให้เกิดความก้าวหน้ามากขึ้นเมื่อเทียบกับการศึกษาในระดับนานาชาติ และยังทำให้พุทธศาสนาไม่ตกขอบหรือล้าหลังโลกแห่งวัตถุนิยมสมัยใหม่ จากความเข้าใจที่ว่าคนในยุคสมัยใหม่ที่เติบโตมาด้วยความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่อาจจะทำให้มองไม่เห็นมิติที่ลุ่มลึกและซับซ้อนในเรื่องจิตใจ รวมถึงอิทธิพลของสื่อต่างๆ ซึ่งบางครั้งแสดงออกอย่างเสรีในแง่ลบหรืออุกฤษฏกรรมแต่ไม่แสดงออกอย่างเสรีในแง่บวกหรืออุกฤษฏกรรมเพราะอิทธิพลของอุกฤษฏจิตและการปราศจากความรู้สึกนึกคิดในจิตใจทางศีลธรรมอันเป็นความรู้สึกชอบชั่วดี คนสมัยใหม่ส่วนใหญ่จึงคิดว่าชีวิตไม่ได้เกี่ยวข้องกับอะไรกับคำสอนในพระพุทธศาสนา ความสุข-ความทุกข์ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอะไรกับบุญนำกรรมแต่งหรือความมีเหตุมีผลในทางนามธรรม ไม่สนใจในชาติหน้าหรือในเรื่องนรก-สวรรค์อันชีวิตจะประสบในอนาคตและนับวันจะปราศจากแนวคิดนี้มากขึ้นทุกที ทำให้ขอบเขตการคิดในเรื่องชีวิตแคบลง เหตุผลในการดำเนินชีวิตจึงตื่นเงินขึ้นเรื่อยๆ จนถึงเกือบจะไม่มีเหตุผลเข้าไปทุกขณะ ความสามารถทางสติปัญญาในการคิดในเรื่องนี้เริ่มค่อยๆ เลื่อนหายไปจึงมองหรือเข้าใจพุทธศาสนาผิดเพี้ยนไปหรืออาจจะเข้าใจตรงกันข้ามกับที่พุทธศาสนาเป็น จึงทอดทิ้งพุทธศาสนาไว้เบื้องหลังหรือไม่นำคำสอนของพุทธศาสนามาแก้ปัญหาวินัยหรือมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การศึกษาในเรื่องนี้ในแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำพระพุทธศาสนามาสู่ความรู้สึกนึกคิดของชีวิตอีกครั้ง มาสัมพันธ์ใหม่กับชีวิต นำพระพุทธศาสนามาเป็น โอสถเยียวยาหรือมีคำตอบต่อปัญหาของชีวิตและสังคมสมัยใหม่อีกครั้งหนึ่ง และอาจกล่าวได้ว่าเป็นการเดินทางรอยพระพุทธบาท คู่เคียงกับที่พระพุทธองค์ทรงกระทำไว้ในกาลก่อนที่ทรงแสดงธรรมแก่คนสมัยนั้น เฉลยปริศนาของความจริงของโลกและชีวิตอย่างแจ่มแจ้ง คู่มือของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกรทางแก่คนหลงทาง และตามประทีปในที่มืดด้วยหวังว่าผู้มีจักขุจักได้เห็น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักธรรมและแนวทางการปฏิบัติเรื่องการกลับชาติมาเกิดในพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต

๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดหรือการเกิดใหม่ (Rebirth) ในพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบตกับพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบไทย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือหรือคัมภีร์ของพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบตที่แปลเป็นภาษาอังกฤษหรือในภาคภาษาอังกฤษ และที่แปลเป็น

ภาษาไทย รวมถึงบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมุ่งเน้นประเด็นไปที่ความตาย กระบวนการตาย การเกิดใหม่ และการกลับชาติมาเกิดตามทฤษฎีของพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต และศึกษาประเด็นเรื่องการกลับชาติมาเกิดขององค์ดาไล ลามะ พระประมุขทางศาสนจักรและทางโลกของทิเบตอันเป็นตัวอย่างของผู้ที่กลับชาติมาเกิดที่เด่นชัดที่สุด รวมทั้งศึกษาระบบพุทธจริยศาสตร์แบบทิเบตอันเนื่องมาจากคำสอนในเรื่องเหล่านี้ และรวมถึงแนวคิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ไม่ว่าจะกล่าวถึงแนวคิดของเถรวาทและหรือวัชรยานในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดและการกลับชาติมาเกิดจะเน้นในประเด็นของมนุษย์เป็นหลักเท่านั้น เพื่อมิให้งานมีขอบเขตกว้างมากเกินไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ทำให้ได้ทราบเรื่องความตายตามทฤษฎีของพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบไทยและตามทฤษฎีของพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต
๒. ได้ทราบหลักธรรมคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดตามทฤษฎีของเถรวาทและวัชรยานแบบทิเบต และหลักธรรมคำสอนเรื่องการกลับชาติมาเกิดของวัชรยานแบบทิเบต
๓. ได้ทราบหลักธรรมคำสอนเรื่องพุทธจริยศาสตร์แบบทิเบตอันเนื่องมาจากคำสอนเรื่องความตายและการเวียนว่ายตายเกิดของวัชรยานแบบทิเบต

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ดำเนินการวิจัยโดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ คัมภีร์ วรรณคดี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ โดยเริ่มจากการพิจารณาความสำคัญของคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดโดยภาพรวมของพระพุทธศาสนา ศึกษาเรื่องความตายตามทฤษฎีของพุทธศาสนานิกายเถรวาท ความตายตามทฤษฎีของพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนหรือความต่างของแต่ละทฤษฎี และพิจารณาประเด็นประสบการณ์ใกล้ตายของเถรวาทและวัชรยานอันเป็นผลมาจากการศึกษาประเด็นเรื่องความตายของทั้งสองทฤษฎี จากนั้นพิจารณาการเวียนว่ายตายเกิด (Rebirth) ตามทฤษฎีของเถรวาทและวัชรยาน เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนหรือความต่างกันของทั้งสองทฤษฎี และศึกษาประเด็นการกลับชาติมาเกิด (Reincarnation) ของนิกายวัชรยานแล้วเปรียบเทียบกับกรณีการเวียนว่ายตายเกิดของเถรวาท รวมทั้งศึกษาการกลับชาติมาเกิดขององค์ดาไล ลามะ สุดท้ายพิจารณาคำสอนในเชิงพุทธจริยศาสตร์อันเกี่ยวข้องกับคำสอนในเรื่องความตายและการเวียนว่ายตายเกิดนี้ตามทฤษฎีวัชรยานแบบทิเบต

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ ๑ บทนำ กล่าวถึงความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และกล่าวถึงลำดับขั้นตอนของการวิจัย

บทที่ ๒ กล่าวถึงความสำคัญของคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนาและประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

บทที่ ๓ กล่าวถึงหลักคำสอนเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบไทย และศึกษาประสบการณ์ใกล้ตายจากนิยามเรื่องความตายของนิกายเถรวาทแบบไทย

บทที่ ๔ กล่าวถึงคำสอนเรื่องบาร์โดหรือช่วงเวลาของชีวิตทั้งหมด เรื่องภพภูมิทั้ง ๖ เรื่องความตายและกระบวนการตาย รวมถึงประสบการณ์ใกล้ตายของพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต แล้วเปรียบเทียบเรื่องความตาย ประสบการณ์ใกล้ตายของวัชรยานกับทฤษฎีของพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบไทย

บทที่ ๕ กล่าวถึงเรื่องบาร์โดอันตราย ลักษณะของสัมภเวสี ประสบการณ์ของชีวิตหลังความตายของพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต และเทียบเคียงกับทฤษฎีของพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบไทย

บทที่ ๖ กล่าวถึงเรื่องการเกิดใหม่ในพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต แล้วเปรียบเทียบกับการเกิดใหม่ในพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบไทย

บทที่ ๗ กล่าวถึงการกลับชาติมาเกิดในพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต และศึกษากรณีการกลับชาติมาเกิดขององค์ดาไล ลามะ แล้วเปรียบเทียบกับเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบไทย

บทที่ ๘ กล่าวถึงพุทธจริยศาสตร์แบบทิเบตอันเนื่องมาจากคำสอนเรื่องความตายและการเวียนว่ายตายเกิดของพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต

บทที่ ๙ ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก กล่าวถึงประเด็นบางประการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในงานวิจัยดังต่อไปนี้

ภาคผนวก ก กล่าวถึงความตายตามนิยามทางการแพทย์สมัยใหม่

ภาคผนวก ข กล่าวถึงประเด็นชีวจริยศาสตร์ทางการแพทย์บางประเด็นตามทฤษฎีของพุทธศาสนานิกายวัชรยานแบบทิเบต